

פרשת בהעלותך

בני ציון
פרשת השבוע

לקראת יעדים נצחיים ארוכי טווח, בלתי מוגבלים בזמן ובמקום הנוכחיים. בהליכה זו יש ממד ניסי, של צעידה על פי חזון עתידי, זהו ה'נצח'. מצד שני יש צורך לעסוק בצעד הנוכחי, כיצד לצעוד כעת לפי המציאות העכשווית, על פי הטבע וסדרי העולם הזה כפי שהם לפנינו, זהו ה'הוד'. מבין שתי נטיות אלו יש ליצור שיווי משקל: "ההשתלמות הקומתית של האומה בשיווי המשקל הולכת ומתקרבת, והנצח וההוד יחדיו משפיעים הם את כחם" (אורות, אורות ישראל, א, יב). משעה שהחל העם לקום וללכת מהר סיני אל ארץ ישראל, עלה הצורך ללמוד מהי הליכה לאומית מאוזנת, הזוקקת שתי רגליים, שתי חצוצרות.

הכסף – הנהגת התנועה

החצוצרות עשויות מכסף. עיון בפרשת תרומה מגלה כי כלי המשכן הפנימיים עשויים ברובם מזהב, בעוד הכלים הנראים כלפי חוץ, עשויים מכסף. כך למשל אדני המשכן, עמודי החצר, ווי העמודים וחיטוקיהם עשויים מכסף. בחוץ, בחצר, במקום בו ישנה תנועה ערה של אנשים, ישנו מעבר מזהב לכסף. החצוצרה, לפי דברי הרש"ר הירש, מקורה בשורש 'חצר'. החצוצרה היא כלי המסייע למלך להנהגת החצר, הנהגה הפונה החוצה. ארמונו והיכליו הפנימיים של המלך עשויים זהב, אך כאשר הוא נצרך לצאת מהיכלו, הוא עוטה על עצמו את הנהגת החצר, החצוצרה. הזהב הוא יפה, עמיד ומושלם, אולם הוא אינו עובר לסוחר. תנועת המסחר בעולם מתבצעת באמצעות הכסף שעובר מיד ליד, הוא שיוצר שינויים ותהליכים. כשהמלך יוצא אל החצר, אל עמו, הוא פוקד את הוראותיו לצורך הנעת תהליכים ציבוריים לאומיים, לטווח הארוך ולטווח הקרוב. פניית משה אל העם, כמלך, לא כמלמד תורה, תיעשה באמצעות חצוצרות הכסף. משה מצווה לנהוג כמלך, ולשלב בהנהגתו את הנצח וההוד, את חזון ההגעה אל הארץ, יחד עם נתינת הערך לכל מסע ומסע כמטרה כשלעצמו.

נסיעת הארון ומנוחתו

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתיאל

בחצוצרות וקול שופר

החצוצרות

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסַּע אֶת הַמַּחֲנֹת" לפי הנאמר, על שתי חצוצרות הכסף להעשות מקשה אחת ולא בצירוף של חלקים, בדומה למנורה ובדומה לכרובים, שניים מכלי הקודש היותר פנימיים. החצוצרות הן לכאורה כלי טכני שנועד להודיע על תנועה, עצירה או כינוס. מדוע אם כן יש צורך לעשותן ממקשה אחת ומדוע דווקא מכסף? לחצוצרות יש אופי מלכותי: עשה לך – שיהיו תוקעים לפניך כמלך. (רש"י) וא"ל הקדוש ברוך הוא למשה מלך עשיתך שנאמר ויהי בישרון מלך, מה מלך כשהוא יוצא תוקעין לפניו, אף אתה עשה לך שתי חצוצרות כסף שבשעה שתהא יוצא ומכניס את ישראל תוקעים בהם והן מתכנסין. (תנחומא בהעלותך, ט) בַּחֲצוֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה' (תהילים צה, ו)

נצח והוד

החצוצרות מובאות כאן בהקשר של תנועת המחנה: "על פי ה' יִחַנּוּ וְעַל פִּי ה' יִסָּעוּ". לתנועת והליכת האדם דרושות שתי רגליים. אף שגם ברגל בודדת טמון כוח רב יותר מאשר ביד, עם כל זאת, האדם לא יכול ללכת עם רגל אחת, הוא זקוק לשתיים, לשיווי משקל הניתן לו באמצעות שתי רגליו. ניתן לומר ששתי הרגליים משמשות כמקשה אחת, הן פועלות בתאום מלא ונצרכות זו לזו, שתיים שהן אחת. השניות הזו אופיינית להליכה. ההליכה מרוכזת בצעד הנוכחי העומד על הפרק, אך מחויבת למהלך, לכיוון הכללי, ליעד. הרב קוק מכנה שני צדדים אלו כ'נצח' ו'הוד'. מצד אחד הליכתו של עם ישראל הינה

בפרשה מתוארת נסיעת ארון ברית ה': "וארון ברית ה' נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה". הארון מפלס מכשולים ומתמודד מול איומים וסכנות תוך כדי תנועה: "ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביה וינסו משנאיך מפניך". המדרש מרחיב לתאר כיצד הארון היה מסלק נחשים, עקרבים, מגביה הרים ומיישר עמקים. אך כאשר היה מגיע הארון למנוחה: "ובנהה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל". בזמני העצירה, הארון השיב את המבט למטרה הכללית – השראת השכינה. כזו היא ההנהגה האלוהית, הליכה מאוזנת בשתי הרגליים, רגל אחת מרוכזת בצעד הקרוב והאחרת כבר מוליכה הלאה, אל עבר יעדים ארוכי טווח. רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל, מגדולי חכמי הסוד מבית מדרשו של הגאון מווילנא, מבאר כך את שני סימני ה'נון' המקיפים את פרשיית "ויהי בנסע הארון". האות "נון" דומה לחצי עיגול, שתי אותיות נון, זו מול זו, (), היוצרות עיגול שלם. ההנהגה בשלמותה הבנויה משתי הנהגות, משתי רגליים. בדומה לכך, אומר הש"ס אמת, "נון" אחת כנגד ימי המעשה, ו"נון" שנייה כנגד השבת – מנוחה. האיזון בין שני הצדדים הכרחי. לעיתים אנו עוסקים יתר על המידה בשאלות העכשוויות ומאבדים את החזון והיעד. ויש ומרוב רצון להגיע אל היעד, אל המנוחה והנחלה, אנו מאבדים את הסבלנות לעסוק בשלבים הפרטיים, בהתמודדויות מזדמנות.

שתי חוצרות, מקשה אחת.

מזוהר תפארת ישראל... מתמזגות הן שתי הצורות הללו אשר לכנסת ישראל, הניסית והטבעית, בכל הסתעפויותיהן, במעמד כזה שכל אחת מרחיבה את הגבול של חברתה. (אורות, אורות ישראל, א, יב).

מבט על הפטרה

הרב מנחם שחור

הסירו הבגדים הצואים

אחריות הכהונה לטהרת האומה

וכה תעשה להם לטהרם

הפטרתינו מתארת מחזה בו מסירים הבגדים הצואים מיהושע הכהן הגדול. זכריה מבקש שגם ילישו אותו צניף טהור ובקשתו מתקיימת:

ויהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלאך: ויען ויאמר אליהעמדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ואמר ישנימו צניף טהור על ראשו וישנימו הצניף הטהור על ראשו וילבשהו בגדים ומלאך יקנן עמד:

(זכריה פרק ג פסוק ג-ו, ג-ו)

חז"ל מסבירים שהסיבה שיהושע היה לבוש בגדים צואים היא נישואי התערובת שהיו קיימים באותה תקופה. נישואים שגם הגיעו לבני משפחתו של יהושע הכהן הגדול:

וימצא מבני הכהנים אשר השיבו נשים נכריות מבני ישראל בן יוצדק...

(עזרא פרק י פסוק יח - יט)

למרות שיהושע לא חטא בעצמו, עדיין נזקק הוא לתהליך כפרה וטהרה בגלל חטאי הדור וחטאי משפחתו. הדברים מקבילים למה שלמדנו בפרשתנו על הלויים. דווקא הלויים שלא חטאו בחטא העגל הם הנזקקים לכפרה בשם האומה כולה על חטא זה:

קח אתיהלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם: וכה תעשה להם לטהרם הנה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו:

(במדבר פרשת בהעלותך פרק ח פסוק ו-ז)

והעבירו תער - מצאתי בדברי רבי משה הדרשן, לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו עבודה זרה והיא קרויה זבחי מתים, והמצורע קרוי מת, הזקיקם תגלחת כמצורעים:

(רש"י במדבר פרשת בהעלותך פרק ח פסוק ז)

ההנהגה הרוחנית נושאת את עוון האומה ומכפרת, טמאה בטומאתה ועוברת תהליך כפרה עבודה. רק שותפות עמוקה כזו מאפשרת גם להנהיג בפועל, להוכיח ולהורות. וכך מצווה הקב"ה את יחזקאל הכהן, לפני שפותח פיו להוכיח את האומה:

ואתה שכב על צדך השמאלי ושמרת את עון בית ישראל עליו מספר הימים אשר תשכב עליו תשא את עונם: ... ואתה בן אדם קח לך חרב חדה תער הגלבים תקחנה לך והעברת על ראשך ועל צדך:

(יחזקאל פרק ד פסוק ג - ה, פרק ה פסוק א)

רק אחרי תהליך ארוך של אחריות פנימיית והשתתפות בחטא האומה, פותח יחזקאל פיו לתוכחה.

לקיחת האחריות של עזרא

הטיפול של עזרא הסופר בבעיית הנשים הנוכריות שורשו בלקיחת אחריות פנימית:

וְכַשְׁמַעִי אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה קָרַעְתִּי אֶת־בְּגְדֵי וּמַעִילִי וְאָמַרְטָהּ מִשְׁעָר רֹאשֵׁי וְזָקְנֵי וְאִשְׁכָּה מְשֻׁמִּים: וְאֵלַי יֵאָסְפוּ כָּל חֹרְדֵי בְּדַבְרֵי אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל עַל מַעַל הַגּוֹלָה וְאֲנִי יֵשֵׁב מְשֻׁמִּים עַד לַמִּנְחַת הָעֶרֶב: וּבַמִּנְחַת הָעֶרֶב קָמַתִּי מִתַּעֲנִיתִי וּבִקְרָעִי בְּגְדֵי וּמַעִילִי וְאָכַרְעָהּ עַל־בְּרַכִּי וְאִפְרָשָׁה כְּפִי אֶל־ יִקְנֹק אֱלֹהֵי: וְאָמַרְהָ אֱלֹהֵי בְּשֵׁתִי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים אֱלֹהֵי פְנֵי אֵלַיָּה כִּי עֲוֹנֹתֵינוּ רַבּוּ לְמַעַלְהָ רֹאשׁ וְאִשְׁמַתְנוּ גְדֻלָּה עַד לַשָּׁמַיִם:

(עזרא פרק ט פסוק ג - ז, ג-ז)

עזרא מרגיש שייכות עמוקה לחטא האומה. הוא מתוודה על חטא שחטאו אחרים, כשותף מלא. כי גוף אחד אנחנו. רק מתוך עמדה כזו יכול לבוא תיקון מעשי של החטא.

עמדתו זו של עזרא מקרינה על מעגלים נוספים של הנהגה. מעגלים הפועלים במישור המעשי יותר:

וַיַּעַן שְׁכֵנֵיהָ בְּיַחֲיֵאל מִבְּנֵי עוֹלָם וַיֵּאמֶר לְעִזְרָא אֲנַחְנוּ מְעַלְנוּ בְּאֱלֹהֵינוּ וְנָשָׁב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת מִעַמֵּי הָאָרֶץ וְעַתָּה יִשְׁמְקֶנָה לְיִשְׂרָאֵל עַל־זֹאת: וְעַתָּה נִכְרַת־בְּרִית לְאֱלֹהֵינוּ לְהוֹצִיא כָּל־נָשִׁים וְהַנּוֹלָד מֵהֶם בְּעֶצֶת אֲדָנָי וְהַחֲרָדִים בְּמִצְוַת אֱלֹהֵינוּ וְכַתּוּרָה יַעֲשֶׂה:

(עזרא פרק י פסוק א - ד, א-ד)

שכניה בן יחיאל לא חטא בחטא הנשים הנוכריות, אך הוא לוקח אחריות בגוף ראשון "אנחנו מעלנו".

שרשרת לקיחת האחריות

הגמרא במסכת סנהדרין מתארת שרשרת שלמה של לקיחת אחריות, הנלמדת מעמדתו של שכניה בן יחיאל:

כי הא דיתיב רבי וקא דריש, והריח ריח שום, אמר: מי שאכל שום - יצא! עמד רבי חייא ויצא. עמדו כולן ויצאו. בשחר מצאו רבי שמעון ברבי לרבי חייא, אמר ליה: אתה

הוא שציערת לאבא? אמר לו: לא תהא כזאת בישראל! ורבי חייא מהיכא גמיר לה (מהיכן למד זאת) - מרבי מאיר. דתניא: מעשה באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של רבי מאיר, אמרה לו: רבי, אחד מכם קדשני בביאה. עמד רבי מאיר וכתב לה גט כריתות, ונתן לה, עמדו כתבו כולם ונתנו לה. ורבי מאיר מהיכא גמיר לה - משמואל הקטן. ושמואל הקטן מהיכא גמיר לה - משכניה בן יחיאל. דכתיב ויען שכניה בן יחיאל מבני עילים ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונשב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת.

(תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יא עמוד א)

הגמרא מוסיפה ששרשיה של תפיסה זו בהנחיה אלוקית למשה ויהושע:

ושכניה בן יחיאל מהיכא גמר לה - מיהושע. דכתיב ויאמר ה' אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך חטא ישראל. אמר לפניו: רבונו של עולם, מי חטא? - אמר לו: וכי דילטור אני לך? הטל גורלות. ואיבעית אימא - ממשה, דכתיב עד אנה מאנתם.

האחריות הקולקטיבית של ישראל על חטא עכן. היא תבנית המלמדת לדורות. גם אחריותם של משה ואהרון על חטאיהם של דור המדבר - מייסדת עמדה לדורות של לקיחת אחריות.

הלא זה אוד מוצל מאש

היכולת של המנהיגים לכפר על ישראל, גם במצבים קשים מאד כמו נישואי נשים נוכריות, אינה מובנת מאליה. היא מתנה אלוקית, מתוך האהבה והברית של הקב"ה עם ישראל. ישראל השבים מן הגלות הקשה ותלאותיה, אותה נשאו למען שמו באהבה:

וַיֵּאמֶר יִקְנֹק אֶל־הַשָּׁטָן יִגְעַר יִקְנֹק בְּדֵה־הַשָּׁטָן וַיִּגְעַר יִקְנֹק בְּדֵה־הַבְּחַר בִּירוּשָׁלַם הַלּוֹא זֶה אִוֶּד מִחַל מֵאֵשׁ:

(זכריה פרק ג פסוק ב, ב)

איך תוכל לשטנו אחרי שהוא מוצל מהגלות:

(אבן עזרא זכריה פרק ג פסוק ב)

גם עזרא בתפילתו בוודיוו על חטא הנשים הנוכריות מעמיד את הדברים בהקשרם ההסטורי הכולל, של גלות וגאולה:

על גובה. אבנט מכפר על הרהור הלב, היכא דאיתיה. חושן מכפר על הדינין, שנא': ועשית חושן משפט. אפוד מכפר על עבודת כוכבים, שנאמר: אין אפוד ותרפים. מעיל מכפר על לשון הרע. מנין? א"ר חנינא: יבא דבר שבקול ויכפר על קול הרע. וציץ מכפר על עזות פנים, בציץ כתיב: והיה על מצח אהרן, ובעזות פנים כתיב: ומצח אשה זונה היה לך.

(תלמוד בבלי מסכת זבחים דף פח עמוד ב)

כוחות החיים שיצאו בצורה פגומה וחוטאת, באים לתיקונם כאשר הם עומדים מול הופעה עליונה ומתוקנת שלהם. כך הגאווה, שמתכפרת בגאות הקדושה במצנפת, כך הקולניות וההתבלטות בלשון הרע שמתכפרים בקולם של הפעמונים והרימונים, כך עזות המצח-המכפרת בעמידתה מול הבלטה בקדושה של הציץ. ראה הסרתי מעליך עוונך והלבש אותך מחלצות.

בפרשת השבוע, בהעלותך אנו קוראים על מעשה חריג שאירע במהלך מסע בני ישראל במדבר: "וַתִּסְגֹּר מְרִימִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הָאָסֶף מְרִימִים" (יב, טו). מבאר רש"י: "זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור, שנאמר 'ותתצב אחותו מרחוק' (שמות ב, ד)".

השלכות גדולות של מעשה קטן

המתנתה של מרים על יד היאור, להשגחה על אחיה היתה עשיה פעוטה. היא לא נדרשה למאמץ מרובה (או הקדשת תשומת לב מיוחדת). אך השלכותיו היו משמעותיות והיתה בהם תרומה נכבדה ומשמעותית להצלת עם ישראל. מכאן לקח חשוב מאד לחיינו, יש ואדם עושה מעשה שנראה פעוט ואינו מחשיבו. יש אפילו שיזלזלו בו, אולם ערכו של מעשה אינו נמדד במישור המייד, בסמוך לאירוע. ההשלכה של העשיה, כמו גם תוצאותיה יכולות להיראות רק זמן רב לאחר מכן. מרים עשתה זאת כאחות

מימי אבותינו אֲנַחְנוּ בְּאִשְׁמָה גְדֹלָה עַד הַיּוֹם וְנִעֲוֹנְתִינוּ נִתְּנוּ אֲנַחְנוּ מְלָכִינוּ כְּהִינּוּ בְּיַד מְלָכֵי הָאֲרָצוֹת בְּחָרֵב בְּשִׁבְי וּבְבִזָּה וּבְבִשְׂת פְּנִים כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְעַתָּה כְּמַעֲטֵרְגַע הִיְתָה תַחֲנֹה מֵאֵתוֹ יִקְנֹק אֱלֹהֵינוּ לְהַשְׁאִיר לָנוּ פְּלִיטָה וְלִתְתֹלְנוּ יָתֵד בְּמָקוֹם קִדְשׁוֹ לְהַאִיר עֵינֵינוּ אֱלֹהֵינוּ וְלִתְתֵנוּ מִחִיָּה מַעֲט בְּעַבְדָּתָנוּ:

(עזרא פרק ט פסוק ז - ט, ז-ט)

מה עמוקה משמעות הדברים לדורנו אנו. דור מוצל מאש. כמה יגער ד' בשטן. כמה יבחר בירושלים. מה גדול תפקידם של אנשי המעלה והקודש, להסיר הבגדים הצואים וללבוש מחלצות. בשם כל ישראל.

צניף טהור

השמת הצניף הטהור בראשו של יהושע, אינה רק תוצאה של כפרה על החטא. היא היא גופו של תהליך הכפרה. נוכחות המעלה העליונה, מרוממת מעל נפילות כאלו ואחרות.

וְעֵשִׂית צִיץ זָהָב טְהוֹר וּפְתִיחַתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם קִדְשׁ לִיקְנֹק: ... אֶל־מֹל פְּנֵי־הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה: וְהָיָה עַל־מִצְחֵךְ אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־עֹנֶן הַקִּדְשִׁים... וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תִּמְיֵד לְרִצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יִקְנֹק:

(שמות פרשת תצוה פרק כח פסוק לו - לח, לו-לח)

נוכחותה של דמות בעלת השראה אלוקית, הקדושה לד'- היא היא המכפרת. היא גם מהווה את שורש הבחירה בירושלים:

ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן, ויגער ה' בך הבוחר בירושלים. כי מצד היותו יתברך בוחר בירושלים מרחם עליו, והוא כי בחירתו יתברך בירושלים תלויה בהיות איש צדיק בה,

(אלשיך על זכריה פרק ג פסוק ב)

חז"ל מרחיבים את העניין לכלל בגדי הכהונה:

ואמר רבי עיניני בר ששון: למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה? לומר לך: מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין. כתונת מכפרת על שפיכות דם, שנאמר: וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם. מכנסים מכפרת על גילוי עריות, שנאמר: ועשה להם מכנסי בד [לכסות את] בשר ערוה]. מצנפת מכפרת על גסי הרוח. מנין? אמר רבי חנינא: יבא דבר שבגובה ויכפר

גדולה, שדואגת לאחיה הקטן. היא לא חשבה באותה עת בהשפעות שעשויות להיות לפעולה זו.

חשיבותה של הכרת הטוב

נשוב להמתנת בני ישראל למרים, שנסגרה שבעה ימים מחוץ למחנה. 'וְהָעַם לֹא נָסַע עַד הָאֶסֶף מִרְיָם', כל מחנה בני ישראל, שמנה באותה עת כמה מיליונים, ממתין למרים ולא נוסע במשך שבעה ימים. התורה מציינת זאת, להשמיענו שהיה זה "אירוע חריג" בארבעים שנות נידודי בני ישראל במדבר, וללמדנו כלל חשוב, ומוסר לחיינו. לכל אדם יש חובה אנושית ומוסרית של הכרת הטוב ומחויבות שבאה בעקבותיה. הכרת הטוב כלפי המיטיב נחשבת כחובה בסיסית. מגיל קטן מרגילים את ילדינו לומר 'תודה' על עצצוע שמקבלים או ממתק שניתן להם. הכרת הטוב הינה חובה מוסרית ממדרגה ראשונה. היא הרבה מעבר לאמירת 'תודה'. הכרת הטוב אינה מידה נוספת, אלא אחד מעיקרי האמונה, כפי שמצינו בדברי חז"ל "כל הכופר בטובתו של חברו, סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה" (קהלת רבה פרשה ז). מצאנו מקורות רבים על חיוב 'הכרת הטוב', אפילו לבעל חיים ולדומם. וכשאדם אינו מכיר טובה למי שהיטיב עימו, הוא מכונה 'כפוי טובה'. חסרון בהכרת הטוב, הוא חסרון מהותי בנפש האדם.

יסוד הכרת הטוב הוא להרבות חיבה ורעות בין איש לרעהו. המכיר טובה לחברו שהיטיב עימו- יודע שחברו אוהבו, וכפי שאומר שלמה המלך: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט). את החובה הבסיסית להודות על כל הנאה לימד אברהם אבינו את באי העולם, ובאמצעותה הכיר להם את הקב"ה. אברהם נטע אשל בבאר שבע ולמרגלותיו האכיל והשקה את העוברים ושבים. לאחר שאכלו ושתו רצו להודות לו, ואז הסביר להם אברהם שלא אכלו משלו, אלא עליהם להפנות את תודתם לבורא עולם, על שאכלו משלו.

הכרת הטוב בין איש לאשתו

היבטים מגוונים יש לחיוב הכרת הטוב, ורבים הממעטים בחשיבות ההתבוננות בנושא זה, מתוך אי שימת לב. בחיי החברה, אדם נמשך בדרך כלל למי שמעריך אותו והערכה מובעת גם בתודה ובמילה טובה. כשזה לא קיים – מערכת היחסים בין אדם לחברו מתערערת. על החובה להכיר טובה לבן / בת הזוג, למדנו מסיפור על רבי חייא. חז"ל במסכת יבמות (דף סג ע"א) מספרים:

"רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו (=אשתו של רבי חייא היתה מצערת אותו). כי הוה משכח מידי, צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה (=כשהיה מוצא דבר טוב, היה צורר אותו בסודרו ומביא לה). אמר ליה רב: והא קא מצערא ליה למר? (שאל אותו רב: והרי היא מצערת אותך, ומדוע אתה בכל זאת משתדל להנות אותה?) אמר לו: דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא". (=השיב לו רבי חייא: שמגיע לה, כהכרת הטוב על שמיטיבה עימו).

אדם מן השורה היה מגיב למעשה שכזה בצורה שלילית ויתכן שאף היה מבזה את רעייתו, אולם רבי חייא לא נהג כך, כשהיה מוצא בדוכנים בשוק דבר שאהוב על אשתו, היה רוכשו ומביאו לה. ואכן תלמידו תמה על מנהגו זה, ושאל אותו לפרש קניית מתנה לאשתו, ובפרט שמצערת אותו. ענה לו רבי חייא: אני קונה לה, כהוקרה על שמגדלת את בנינו.

לרבי חייא אמנם היה צער גדול מהתנהגות רעייתו, אולם הוא חש בצורך להכיר לה טובה על כך שמגדלת את ילדיו – שהינם משותפים להם. ועל כן – גם כשהיה בשוק חשב כיצד יוכל להכיר טובה והביא לה תשורות. לימדנו רבי חייא שיעור בהכרת הטוב - יש להכיר טובה על כל דבר, גם אם בנוסף לטובה מקבלים רעה מהמיטיב. יש למצוא את נקודות הזכות החיוביות ועליהן להכיר טובה.

לב ההפטרה

הרב עמנואל בן ארצי

הפטרות בהעלותך

פרשת בהעלותך מתחילה עם ציווי לאהרון הכהן הגדול להעלות את הנרות במנורה, ואחר כך כתוב שמשא עשה את המנורה לפי המראה שהראה לו ה'. ולכן ההפטרה היא המראה של המנורה שראה זכריה, שבה כבר לא צריך כהן שיעלה את הנרות כי היא מתמלאת מעצמה. ושם מובא גם המינוי בשמים של יהושע, הכהן הגדול שהיה בזמנו של זכריה, בדומה לאהרון שמוזכר בפרשה.

זכריה התנבא בתחילת הבנייה של בית המקדש השני, שבעים שנה אחרי חורבן בית המקדש הראשון. כאשר רוב ישראל נמצאים בגלות: עשרת השבטים מפוזרים בכל העולם, ויהודה ובנימין בבבל. בערך עשרים שנה קודם, כורש מלך פרס נתן רשות לעלות לארץ ולבנות את בית

וְשִׁבְעָה נִרְתְּיָהּ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת" כלומר צינורות שיוצקים אוטומטית את השמן "לְנִירוֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁה".

והתהליך הזה יסתיים שוב במשיח שיבוא מבני בניו של זרובבל. שכל הגויים שנמשלו להר גדול יתישרו לפניו, כמו שאמרנו בתחילת ההפטרה, והאבן של התורה תתבטא במלכות של עם ישראל כולו שיהיה לראש על כל העולם: "מִי אָמַר הֵרֵךְ הַגְּדוֹל לְפָנָי זָרְבָבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשִׂאוֹת חֵן חֵן לָהּ".

לשון הקודש בפרשה

הרב יהונתן מיכאלי

מי יודע מדוע ולמה?

בפרשת 'בהעלותך' נזכרת מילת השאלה 'למה' ארבע פעמים, והמילה 'מדוע' פעם אחת.

בלשון המדוברת המילים 'מדוע' ו'למה' הן מילים נרדפות, ששתייהן באות לברר את הסיבה, הגורם או המניע של פעולה כלשהי. כמדומני שהמילה 'מדוע' נחשבת לרובד סגנוני גבוה יותר, 'ספרותי', ובדיבור משתמשים בדרך כלל במילה 'למה'.

האם בלשון הקודש יש הבדל במשמעויותיהן של שתי המילים?

ראשית, נתחקה אחר המרכיבים הלשוניים של כל אחת מהן.

המילה 'מדוע', בסיסה משורש יד'ע', ובתוספת אות היחס מ' לתחילתה מובן שהיא באה להודיע, לברר ידיעה, מאיזו סיבה, גורם או מניע נבע המעשה הנידון.

המילה 'למה', כוללת בתוכה את מילת השאלה 'מה', וצריך להבין איזו משמעות יוצרת לה הוספת אות היחס ל' לתחילתה.

אומר 'הכתב והקבלה' בפרשת שמות (ה, ד):

'מדוע' היא שאלת הסבה, אם הסבה הגורמת, אם הפועלת, או התכליתית, כי המ"ם עיקר שמושו לסבה. אבל מלת 'למה', עיקר שמושו רק שאלה לדעת התכלית, כי הלמ"ד עיקרו לתכלית.

המקדש, אבל רק מעט מאוד יהודים עלו, והבנייה התעכבה למשך כמעט עשרים שנה.

בזמן ההוא היו שני מנהיגים ליהודים שעלו לארץ: זרובבל, שהיה הפחה, שזה המושל המקומי מטעם השלטון הפרסי. זה היה התפקיד הכי קרוב למלך, בעולם שבו פרס ומדי שולטים על כולם. זרובבל היה נין של יכניה מלך יהודה, והוא היה כמו מלך מבית דוד.

המנהיג השני היה יהושע הכהן הגדול, שהיה בתפקיד המנהיג הרוחני. מהצהרת כורש, ועד שבית המקדש השני נבנה, זרובבל היה המנהיג המדיני, ויהושע היה המנהיג הרוחני. אבל מרגע שבית המקדש נבנה, זרובבל נעלם ולא שומעים עליו יותר. גם ההנהגה המדינית עברה אל הכהנים. קודם כל עזרא הסופר שעלה מבבל והיה כהן, וכמו שאנחנו יודעים, בהמשך בית שני עברה המלוכה אל החשמונאים שגם הם היו כהנים.

בהפטרה שלנו זכריה רואה שהעברה של המלוכה מבית דוד לכהנים היא מהלך אלוקי מכוון שקורה בשמים: "וַיִּרְאֵנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לְפָנָי מְלֹאךְ ה'". ולעומתו המשיח, שיהיה מצאצאי זרובבל, צריך לבוא בתהליך ארוך של צמיחה איטית, ולכן לא יהיה לו ביטוי במהלך בית שני "כִּי הִנְנִי מְבִיא אֶת עֲבָדַי צִמְח".

הסיבה שבבית שני לא תהיה מלוכה מבית דוד, היא שהמשיח מבית דוד אמור לתקן את כל העולם, כמו שמתחילה ההפטרה: "וְנָלְלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם". אבל כדי להגיע אל המטרה הזו צריך תהליך ארוך של פיתוח של התורה שבעל פה, שזה התהליך המרכזי של בית שני והגלות שאחריו: כתיבת המשנה, הגמרא ואחריהם הראשונים והאחרונים. ולכן המלך מבית דוד זז הצידה, והכהנים שאחראים על התורה שבעל פה מקבלים את ההנהגה לידיים שלהם.

התורה שבכתב נמשלת לאבן, כמו לוחות האבן. וה' נותן אותה אל הכהנים ומהם היא עוברת אל תלמידי החכמים כדי שיפתחו אותה. והפיתוחים שלה הם התורה שבעל פה: "כִּי הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנָי יְהוֹשֻׁעַ עַל אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עֵינַיִם הִנְנִי מִפְתִּיחַ פִּתְחָהּ".

התורה שבעל פה נמשלת למנורה שמאירה את אור החכמה. וזכריה רואה שלא יצטרכו יותר כהן שידליק את המנורה, אלא המנורה דולקת מעצמה. כי התורה שבעל פה עוברת להאיר דרך כל העם בכל מקום: "רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְהָ" כלומר מעיין של שמן "עַל רֹאשָׁה

נסבה על מטרתם אלא מה היה המניע שלהם לחוסר יראת הכבוד כלפי משה.

כאשר מתבוננים בשאר המקומות בתנ"ך שבהם מופיעות מילים אלו (כ-140 פעמים המילה 'למה' וכ-70 פעמים המילה 'מדוע'), ההבדל הזה שופך אור על פסוקים רבים. וכמה מתאים הדבר, שברובם המוחלט של הפניות אל ד', לא נאמר 'מדוע', אלא 'למה'. שכן כאשר מתוך צרה וכאב, בתוך 'הסתר פנים', פונים אל ד' בשאלה – לא כדי לברר את העבר, מה היו הסיבות להנהגה האלוקית, אלא כדי להבין את תכלית המצוקה, וכיצד מקדמת אותנו הנהגת ד' לגאולה ואת העולם לתיקונו.

חידות לפרשה

נתן מארגל חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

ראשון – מי סמך ידיו על מי?

א) בני ישראל סמכו ידיהם על הלווים

ב) הלווים סמכו ידיהם על הפרים

ג) שתי התשובות נכונות

איזה שני דברים בפרשתינו היו עשויים מקשה אחת?

שני – עד איזה גיל הלווים עובדים במקדש?

א) 30

ב) 40

ג) 50

האם הפסיקו לעבוד לגמרי? מצאו תשובה ברש"י

שלישי – אל מי פנו האנשים הטמאים בשאלה מה לעשות עם קרבן פסח?

א) אל משה

ב) אל משה ואהרן

ג) אל יהושע

רביעי – מתי היו תוקעים רק בחצוצרה אחת?

'הכתב והקבלה' מסביר את ההבדל בין המילים, על ידי ההבדל בין תפקידן הלשוני של אותיות היחס מ' ול' הפותחות את מילות השאלה 'מדוע' ו'למה'. האות מ' מציינת את המקור שממנו יוצאים וביחס אליו נמדדים, כפי שראינו השנה בפרשת שמות, הן ב'מ' היחס' והן ב'מ' המתוך', ולעומת זאת ה'ל' מציינת את היעד והתכלית, את המטרה והכיוון.

לכן המילה 'למה', קרובה למילה 'למה', דהיינו לשם מה, בשביל איזו תכלית, ואילו המילה 'מדוע', מבררת מה הסיבה למעשה, מה גרם לו.

כעת נתבונן בפסוקים שבפרשתנו, ונראה מה באו השאלות הכלולות בהם לברר.

כאשר האנשים שהיו מנועים מלהשתתף ב"קרבן פסח" בזמנו, פנו אל משה רבנו, הם שאלו אותו "למה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקְּרִיב אֶת קַרְבְּנִי ה' בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ט, ז). הם לא שאלו מדוע, מאיזו סיבה הם נגרעו מבני ישראל, כי התשובה על שאלה זו הייתה ברורה להם, הם טמאים ולטמאים אסור להקריב. הם שאלו למה? בשביל מה הם יוצאו מן הכלל?

א. כאשר בני ישראל התלוננו על משה רבנו, הוא פנה אל ד' ואמר לו: "למה הִרַעַתָּ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא מָצִיתָ חֵן בְּעֵינַיִךְ לְשׁוֹם אֶת מִשְׁאֵל כָּל הָעָם הַזֶּה עָלַי" (יא, יא). גם כאן, הוא לא שאל מדוע, מה הסיבה, הוא שאל מה התכלית והמטרה של הקושי ושל אי מציאת החן בעיני ד', הכרוכות בנשיאת משא העם

ב. כאשר משה רבנו אמר לעם ישראל שהם יקבלו בשר רב כל כך עד שהוא יימאס עליהם, הוא מנמק זאת במילים "כִּי מֵאֲסַתֶּם אֶת ה' אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְתִבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶה יֵצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם" (יא, כ). גם כאן, שאלתם הצפויה של בני ישראל היא מה התכלית של יציאת מצרים, וכפי שמתבאר יותר במקומות אחרים בחומש (יד, ג; כ, ד-ה; כא, ה), שם מסתיימת השאלה בתכלית שהם חוששים מפניה – למות במדבר או בארץ.

המקום היחיד בפרשתנו שבו מופיעה המילה 'מדוע', היא בסוף הפרשה (יב, ח), בתוכחת ד' לאהרן ולמרים על כך שדיברו על משה רבנו: "...וּמַדּוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְּמִשְׁהָ". גם אילו הייתה למרים ולאהרן תכלית טובה בדיבורם על משה, כפי שאמרו המפרשים – שאלת ד' לא

(א) כאשר הענן היה מתרומם
(ב) כאשר רצו לקרוא לנשיאים
(ג) כשהיו יוצאים למלחמה
מי אלה שהיו תוקעים בחצוצרות?

(א) הבכורים

(ב) הלויים

(ג) הכהנים

חמישי - באיזה תאריך נעלה הענן ובני ישראל התחילו
במסע?

(א) א' אייר

(ב) א' סיון

(ג) כ' אייר

הזכרו מתי הגיעו בני ישראל להר סיני וכמה זמן היו שם?

שישי - מי התנבא במחנה?

(א) 70 הזקנים

(ב) משה ואהרן

(ג) אלדד ומידד

מצאו את המילים וירץ הנער... וראו ברש"י מי זה הנער
הזה?

שביעי - איך קראו למקום שבו היו בני ישראל כאשר מרים
דברה על משה?

(א) קברות התאוה

(ב) מדבר פראן

(ג) חצרות

כמה זמן עם ישראל חכה למרים?

(1) שבועיים

(ב) 7 ימים

(ג) חודש ימים

שאלת רש"י - מדוע עם ישראל חכה למרים?